

NR 31 DEC 1987.

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER ARBETSÅRET 1987-1988.

HASSE BJÖRKENFELDT, OLIVESHILL	ordf	401 87
ARNE RÅDBERG, RIPV. 17	v ordf	401 80
KENNET PETERSSON, LÄRKSTIGEN 11	kassör	412 74
GUDRUN GRÖNDAHL, ALROTSV. 1	sekreterare	400 80
SIGVARD LÖNNQUIST, FÅGELERV. 1	hedersled.	401 45
Vivianne Pettersson,	suppl.	410 98
Sven Eriksson	"	432 77
Berit Hallerstam	"	408 83
Britt-Marie Ohlsson	"	400 33
Hasse Lindström	revisor	405 52
Åke Eriksson	"	404 68
Ulla Jonsson	suppleant	405 52
Tommy Hedlund	valberedning	405 36
Edgar Pettersson	"	412 74
Britt-Marie Ohlsson,	festkon. sammankall.	400 33
Monica Ohlsson	"	405 67
Gunilla Pettersson	"	412 74
Asti Netteryd	"	411 91

Guðrun Gröndahl har redigerat tidningen.

Hasse Björkenfeldt har komponerat omslaget.

Anna-Greta Paulsen har tecknat tomtar.

Författarna är själva ansvariga för det skrivna.

Plocka gärna material ur tidningen, men var snäll och tala om varifrån Du hämtat det.

TIDNINGEN GES UT MED STÖD FRÅN KULTURNÄMNDEN.

Medlemsavg.: vuxen 50:-/år. Barn o. ungdom: 5:- kr.

POSTGIRO: 98 57 43 - STRÖMMA HEMBYGDSPÖRENING.

Museets med Sigvards samlingar hålls öppet efter överenskommelse med museets intendent Sigvard Lönnquist tel. 401 45 eller Guðrun 400 80.

I Stockstugan, vår förenings hesbygdsgård och museum, har under oktober - november månad, samlingslokalens väggar vävspänts och målats. Köket har utrustats med elspis, stor kaffebryggare + varmvattenberedare och året runt-vatten på en gång.

Friggebod - blivande toalett - är rest och taket skall vara på innan årets slut.

Målningsarbetet lades ut till betald kraft. Resterande arbeten gjordes av duktiga medlemmar, där inte minst Sigvard var en pådrivande kraft.

Dessa investeringar, omkring 30.000:- kr., har blivit möjliga tack vare medlemmars flitiga insatser, såsom bakning, tillverkning av presentartiklar m.m., som vid Naturvårdsdag och Julmarknad, givit bra bidrag till dessa omkostnader.

Ett frikostigt bidrag från Värmdö Kyrka, en gång utlovat av prosten Nils Alberg, om föreningen kunde förverkliga en samlingslokal i Strömma, har kommit föreningen tillgodo.

Ett stort tack till Värmdö kyrkoråd för de 10.000:- kr.

Ett stort tack alla medlemmar, för Er engagerade medverkan under 1987.

G O D J U L och E T T G O T T 1 9 8 8 !

Hasse

Till Kommunstyrelsen i Värmdö

Värmdö den 28 augusti 1987

Styrelsen för Strömma Hembygdsförening, som företräder 246 medlemmar, av vilka merparten bor inom Fågelbro-, Malma- eller Strömmaregionen, har med stigande oro och olust bevittnat den omvandling, som Fågelbro gamla säteri är utsatt för.

Vi har full förståelse för att en upprustning av gården och dess byggnader var nödvändig och att kommunen överlätit åt en privat exploatör att bära den ekonomiska bördan av denna insats. Men Fågelbro gård är ett kulturminnesmärke, och dess omgivningar har sedan länge varit ett uppskattat och livligt anlitat rekreativområde för kommunens invånare.

"Det har stått klart att man måste finna en verksamhet för egendomen som kan innebära att de värdefulla byggnaderna och miljön bevaras till eftervärlden och att ett framtida bevarande tryggas", skrev Värmdö Tidning, kommunens eget organ i november 1986. Och i boken "Skärgårdsbygd", som kommunen också medverkat till, skriver Rolf Källman om Fågelbro bl.a.:

"Fågelbro är en av länets bäst bevarade karolinska gårdsanläggningar. Här finns förutom de egentliga herrgårdsbyggnaderna även en rad ekonomibyggnader samt arbetar- och statarbostäder bevarade. Med den komplexa strukturen av bostäder, ekonomibyggnader, torp och ett välbevarat kulturlandskap äger Fågelbro ett högt kulturhistoriskt värde. Vägnätet idag är också detsamma som vid 1800-talets slut".

Trots dessa intentioner och värderingar tycks det uppenbart, att exploatören både fått och tagit sig stora friheter inom och kanske även utom de exploateringsavtal som träffats mellan bolaget

och kommunen. Enligt § 3 i tilläggsavtalet av den 28 maj 1986 har
exploatören hos fastighetsbildningsmyndigheten ansökt om anläggnings-
förrättning för nytt vägsystem inom planområdet. Och trots försäkran
att allemansrätten såsom hittills skall gälla kring Fågelbro har han
satt upp skylten "Enskilt område" vid den nya infartsvägen.

Med kommunens välsignelse är det tydligen fritt fram att förstöra
de vägar som betjänat området och lokalbefolkningen sedan urminnes
tid och vilkas sträckning har betingats av behovet och nyttan inom
en kulturgeografiskt sammanhängande region. Att vägar upprustas
och förbättras är inget fel. Men att lägga igen gamla vägar som
av hävd brukats och som alltjämt fyller en viktig funktion strider
mot målsättningen för den av kommunen sanktionerade exploateringen.

Styrelsen för Strömma Hembygdsförening måste därför kraftigt
protestera mot den avspärrning av Fågelbrovägen som exploatören
med eller mot kommunstyrelsens bifall genomfört. Den nya väg, som
anvisats trafikanterna, tvingar gående och cyklande med dagliga
ärenden till bl.a. Strömma handel att halvannan kilometer trängas
med bussar och bilar på den smala, krokiga och livligt trafikerade
Stavsnäsvägen.

Då det tycks som om nya incidenter och komplikationer ständigt
dyker upp i det vidlyftiga Fågelbroprojektet, som både fysiskt och
psykiskt berör lokalbefolkningen mycket allvarligt, är det en önskan
inom Strömma Hembygdsförening att hållas underrättad om nya avtal
och beslut som fattas beträffande Fågelbro. Föreningens styrelse
skulle dessutom värdesätta att få tjäna som remissinstans i kommu-
nala frågor som berör regionen kring Strömma och Fågelbrolandet.

Värmdö den 28 augusti 1987

Hasse Björkenfeldt
Ordförande

11/87

Arne Rådberg
Vice ordf.

[Signature]

Sigvard Lönnqvist
Hedersledamot

[Signature]

[Signature]
Gudrun Gröndahl
Sekreterare

[Signature]
Kenneth Pettersson
Kassör

[Signature]
Conny Jonsson
Redaktör

Värmdö 6 juli 1987

Där i den gyllene ång
här kölar skall kela med varann
måste leran bort
vräkt i duspertkaravan
dampad veckan lång
vägen, stigen dräkt i blålera vräng
i tiotusentalsten

att kränka beslut
så resolut till förfång
för gällande servitut
att denna väg för gång
till Ströms handel
nu plånats ut

- ge exploitören ett veckut

I min varmakt inför det skeddä
vill jag uttrycka min, mina barns och närboendes ångest
över denna kränkning.

- Att verkställande ännovatören Tomas Hagman
ursäktarsig med att han skall designa en ny "stig" framöver
förmildrar inte sommarens tilltag.

Jag påkallar därför Värmdö kommunalägger Fågelbro säteri AB att
genast återskapa gång- och cykelväg till närorten STRÖMS,
och dess handelsöjligheter.

- Enl. beslut: länsstyrelsen 860709 och bostadsdep. 860904
Byggnadsplan "Hemlandet" Fågelbrolandet, Värmdö kommun. S 4.3.3.

Olivihill, Fågelbro 30 juli 1987

Hasse Björkenfeldt, 139 00 Värmdö, 0766 40187 / 08 290000 arb

NATURVÅRDSDAGEN.

Vi hade förmånen att även i år få vara med och servera kaffe. Trängseln och försäljningen var stor. Därför har en extra stor kaffebryggare inköpts till föreningen, så att om vi får erbjudande av den här storleken, kan utföra arbetet ännu bättre.

Det är en fantastisk upplevelse att få var med om den här dagen. Den har verkligen blivit ett folkhöje, men med en mening bakom, som jag hoppas går fram.

Troligen kan inte Värmdö kommun slopa det här arrangemanget, utan måste hålla på med det i fortsättningen, för det är ju mäkta populärt. I år kom det dubbla antalet besökare mot förra året. Det talades om siffror mellan 10.000 - 14.000 besökare.

I år hade också en marknadsgata ordnats, så att den eller de som ville fick låna varustånd. Det tror jag var enbra idé. Folk vandrade runt och köpte, tittade och gick vidare. Mycket information om Värmdö och vad som finns att köpa i Värmdö spreds nog ut den vägen.

Till sist ett tack till alla som ställde upp och hjälpte till med allt arbete, både före, under och efter arbetsdagen.

GG

JULMARKNAD I STOCKSTUGAN.

Oj, vad flitiga händer kan åstadkomma när de är många. Det fick man uppleva i Stockstugan den 21 november när det var Julmarknad.

Ljusslingan, som Gösta Byström skänkt, ledde besökaren uppför backen till Stockstugan. När man då kom in i första rummet blev man överrumplad av den mängd julpynt, målade korgar och eterneller som där dukats upp.

Det var kanske inte så många besökare i år som förra året. Eller också kom besökarna mer spridda i år, så det såg mindre ut. Men alla köpte desto mer, det märkte vi i kassorna när vi räknade ihop allt.

När besökaren sen kom in i det nyrenoverade och nymålade köket väntade kaffekokande tjejer på att få bjuda på nybryggt kaffe och hembakt bröd.

Hembakat bröd fanns också i massor att köpa för den som önskade och det var många.

Där fanns också tre olika lotterier. Först var det Skinklotteriet - en skinka om 5 kg som Strömma Handel skänkt. Den vanns av Viola och Lasse Karlsson. Färfiolen vanns av Ingrid Pettersson och Tombolans högsta vinst vanns av Viola Karlsson.

Snackpåsar delades ut gratis till alla barn. Till det hade pengar skänkts av Gunnar Lövgren.

Inne i nästa rum har föreningen också låtit måla så att där är ljus och fräscht. Plats för 35 personer att sitta utan att trängas. Vid ett par tillfällen var alla platser upptagna, annars fanns plats för alla.

Normalt finns det plats för 15 personer till, men den platsen var upptagen av bröddisken just den här dagen. Så 50 personer går in i Stockstugans samlingsloksal nu, utan att det på något vis blir trångt. Kyl, frys och spis finns också, så vi hoppas, att lokalerna kommer att utnyttjas framöver.

TACK!

GÖSTA BYSTRÖM för en utomhusslinga med 20 glödlampor på en ca 65 mtr. lång gummikabel. Vi kan få hela vägen upplyst mellan Stockstugan och Fågelbrovägen med den. Det skulle ha kostat föreningen en bra slant att köpa den.

TACK!TACK!

TAGE ROTBRING för foto med medföljande beskrivning och kopia av besiktningsinstrument till den första taxin i Gustavsberg. Du kan läsa mer om den på annan plats i tidningen.

TACK!TACK!

GUNNAR LÖVGREN skall alla, snälla barn säga. Han skänkte pengar till smaskpåsar, så att alla barn som kom till julmarknaden i Stockstugan kunde få en smaskpåse gratis.

TACK!TACK!

ALLA FLITIGA MÄNNISKOR som ställt upp så fantastiskt för att få samlingslokalerna och Friggéboden färdiga. Oftast samma personer som utnyttjas till bristningsgränsen, tyvärr. Det gäller inte minst Sigvard.

TACK!TACK!

ALLA BAGARE OCH BAGERSKOR som hjälpt till med att producera bröd till alla våra aktiviteter.

TACK!TACK!

STROPMA HANDEL för den 5-kilos skinkan som skänktes till skinklotteriet på Julmarknaden.

TACK!

SKÄRGÅRDSBYGD.

Kulturhistoriska miljöer i Värmdö kommun.

Så är namnet på en bok, skriven av Rolf Källman. Den kom ut i somras. En mycket läslig julklapp.

Det var Stiftelsen Stockholms Läns Museum som fick i uppdrag från Värmdö kommun att sammanställa kommunens kulturhistoriska miljöer. Och det blev Rolf som skulle utföra och sammanställa arbetet, vilket han har lyckats mycket bra med. Lättläst och informativt. Berättar både från stenåldersboplatser och till nybyggda Hagalta.

Den är på 215 sidor och fylld av vackra bilder och kartor. Kostar bara 75:- kr hos kommunen.

Den hjälper oss att upptäcka vilken underbar bygd vi lever i.

Vad det gäller beskrivningen på Fågelbro, har ett foto hamnat fel. Lätt gjort när man skall pressa fram ett så stort arbete på ett år.

Om Fågelbro skrev Rolf bl.a.

Fågelbro är en av länets bäst bevarade karolinska gårdsanläggningar. Här finns, förutom de egentliga herrgårdsbyggnaderna, även en rad ekonomibyggnader samt arbetar- och statarbostäder bevarade. Med den komplexa strukturen av bostäder, ekonomibyggnader, torp och välbevarat kulturlandskap äger Fågelbro ett högt kulturhistoriskt värde. Vägnetet är idag detsamma som vid 1800-talets slut.

Idag, endast några månader senare får vi skriva:
Fågelbro var en .....

Statarlängorna är borta. Den stenbyggda ladugården likaså. Alla gamla vägar är utplånade, och en enda bred autostrada leder nu till Fågelbro. Det går inte ens att promenera från Strömma över Norrviken till Fågelbro. Min sorg är stor över det skedda.

GG.

LÅNGHOLMEN.

Fått material från Lennart Backman som i sin tur hämtat uppgifterna ur boken Djurö av Alfred Jansson.
..... 2. 2.

År 1834 kom en svår koleraepidemi till Sverige. Den fick ett mycket våldsamt förlopp därför att man ej visste på vilket sätt den smittade. Till karantäns-
uppsyningsman inom församlingen förordade länsstyrelsen
den 15 sept. 1832 bonden Per Gustaf Ruth i Lerkila.
"Quarantäns Inrättningen var då på Hasselö Slätt inom
Djurö Capell Sockens Gebiet".

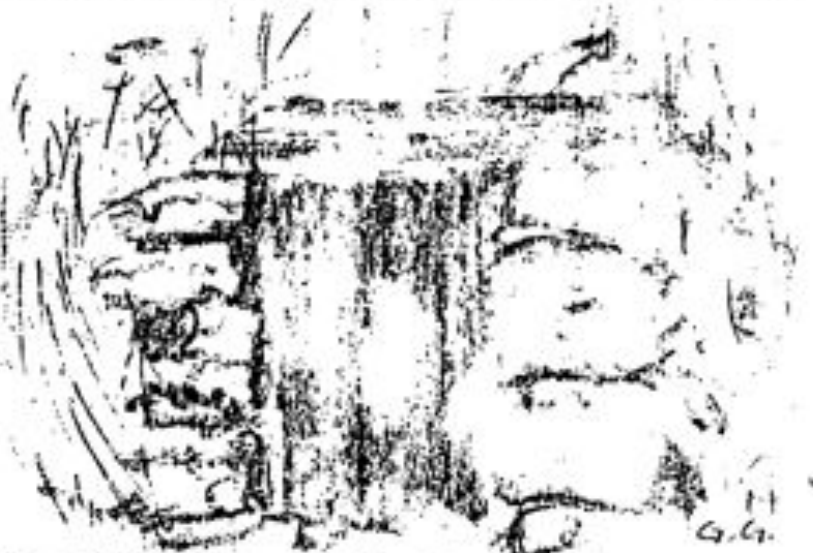
Nästa gång farsoten hemsökte Sverige var år 1850
och den höll sig kvar ända till 1859. Den 9 nov. 1847
bestämde i Kungl. förordning att Karantän skulle
inrättas i Djurhamn i Stockholms Skärgård. Den kom ej
att läggas på själva Djurölandet, utan på de bägge
små öarna Långholmen och Kuggholmen.

Neg. 1698. Karantänsbyggnaderna på Långholmen
Teckn. av J Norén omkring 1850.

Två byggnader, en på västra sidan av holmen och en
på den östra, torde ha uppförts och tagits i bruk
redan år 1849. De voro uppförda av timmer och täckta
med tegeltak. Redan efter två år måste husen repareras.
Den 16 sept. 1850 bifölls befälhavarens förslag, att

de skulle utvändigt träbeklädas, enär genom torkning stora sprickor uppkommit i timret. Det västra huset användes till kolerasjukhus och innehöll tre sjukrum, av vilka ett av de större "skulle beräknas för s.k. bättre personer" och de två andra enklare möbleras såsom "sämre sjukrum med 8 sängar". Samma differentiering med avseende på de sjukas samhällsställning skulle iakttagas i den östra byggnaden, "convalescenthuset", där kommissionen förordnade, "att trenne rum må förses med inredning av bättre beskaffenhet och endast ett rum, försett med 5 sängar, beräknas för herbergerande af folk utaf den lägre klassen".

Neg. 1688 Källare på Långholmen, från karantänstiden.

Såväl befälhavarens som läkarens tjänsteåligganden voro noggrant fastställda genom en av Karantänskommissionen i Stockholm utfärdad instruktion. Där stadgas bl.a.: Då fartyg ankommer skall Befälhafvaren åtföljd av Läkare, genast begifva sig långs sidan af fartyget, hvarvid han helst lägger sig med båten under rodd i lofvart om detsamma, och genom frågor, enligt formulär, till Skepparen och den på däck uppkallade besättningen äfvensom passagerare underrätta

sig om fartygets resa och helsotillståndet ombord samt emottager skeppshandlingarna och resandes pass. Derefter bestämes i samråd med läkaren, hurudan karantän fartyget bör undergå eller om det derifrån frikallas." - "Finnes fartyget böra undergå karantän, skall det förvisas till behörigt ankarställe och den af Lots förut aflemda svarta flaggan skall förblifva blåsande i förtoppen." - "Befälhafvaren bör, genom posters ut sättande och genom patrullering nattetid, noga vaka deröfver, att ingen obehörig gemenskap får ega rum med eller emellan de i karantän förlagda fartyg eller med Karantänssjukhuset eller Convalescent-Afdelningen".

Neg. 1689. Karantänsbyggnaden på Kuggsholmen.

EN YRKESHEMLIGHET.

Förr i tiden var ju alltid somrarna varmare än vad de är nu för tiden. Det håller väl alla med om.

När då karlarna jobbade hårt på åkern och de blev svettiga rann svetten ner längs ryggen och hamnade så småningom vid slutet, där det sved och brännde. Då placerade man en kork mellan skinkorna så att det inte skulle uppstå skavsår. Fiffigt eller hur?

Undrar om jobbarna som jobbar med asfalt på vägarna om somrarna känner till det knepet?

G.G.

TEXT TILL POTOT PÅ NÄSTA SIDA.

Bilen på bilden är en fransk Darraco och lär vara Värmdöns första droskbil.

Den inregistrerades 16 aug. 1916, och ägaren var Sven Pettersson och Karl Karlsson, vilka drev Gustafsborgs skjutsstation.

Orsaken till anskaffandet av bil var svårigheten att få foder till hästarna.

Männen på bilden är från vänster:

Evert Pettersson född den 21 febr. 1890 på Normnäs Gård

Chauffören Karl Karlsson född den 4 aug. 1889 på

Nyvarps Gård

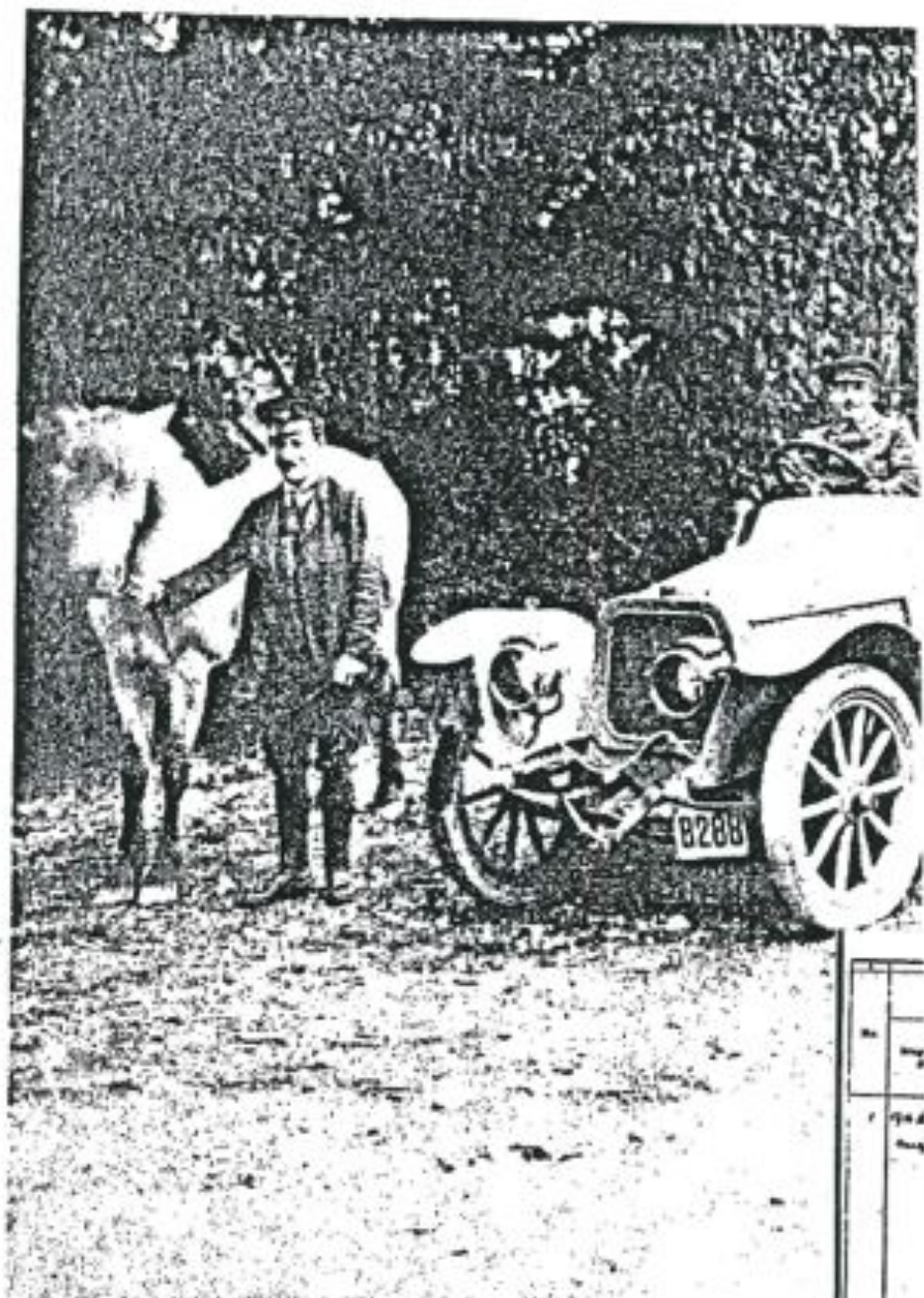
Sven Pettersson född den 29 dec. dec. på Normnäs Gård.

Enst Jansson har jag inga uppgifter om.

Hästen Tyra kommer från Kulans Gård och var en snabb-springare

Besiktningssinstrument på bilen bifogas.

Tage Rotbring

TEXT OCH FÖRKLARING TILL FOTOT SE SID. 15.

Ett mycket gammalt kalendariskt redskap, som skapades här i Norden, före det tryckta ordet, men som användes fram på 1800-talet.

Tecknen på just den här avbildade runstaven, är de sju första tecknen i den yngre nordiska runraden.

Dessa 7 tecken har upprepats 52 gånger, ett lika tecken för varje veckodag. Om t. ex. 1 januari är en söndag, är alla söndagar utmärkta med $\mathfrak{P}$. Om söndag är den 3:e januari så blir tecknet $\mathfrak{P}$.

Det är, som Du ser, ganska lätt att avläsa Runstaven, om Du bara håller rätt på söndagstecknet.

Vid skottår blir det lite problem förstås. Men det löste man så, att efter skottdagen den 24 februari, flyttades söndagsrunan en runa bakåt, så söndagsrunan ändrade utseende för resten av året.

Guðrun

Teckenförklaring på de 2 följande sidorna.

- Januari 1. Ett dryckeshorn och en kniv = omskärelsen
(nyårsdagen).
- " 6. Ett dryckeshorn och en stjärna = de heliga
tre konungars fest.
- " 13. Ett omvänt dryckeshorn och ett kungahuvud
= S. Knut kör julen ut.
- " 19. En kråkla och en trebent stol = S. Henrik,
Finlands apostel; vintertinget.
- Februari 2. En ljusstake = Kyndelsmässta.
- " 22. En nyckel = Petri Cathedra. Med denna dag
brytes vintern.
- Mars 12. Ett ris = Påven S. Gregorius den store, sko-
lornas skyddspatron.
- " 21. En plog = S. Benedictus; ploget tages fram.
- April 1. Ett skepp = skeppsfarten börjar.
- " 14. Ett lövat träd = S. Tiburtius, sommarnatten
(sommarchalvårets början).
- " 25. Ett träd med en gök = S. Marcus.
- Maj 3. Ett kors = korsmässta om våren.
- " 12. Ett svärd och en trebent stol = S. Pancratius,
sommartinget.
- " 18. Ett kungahuvud med ax = S. Erik ger ax (Ers-
mässta).
- Juni 24. En majstång = midsommardagen (S. Johan-
nes Döparen).
- Juli 10. En lie = S. Knut konung, höskördens början.
- " 29. En yxa och en skära = S. Olof, sädesskördens
början.
- Augusti 10. Ett halster och en slaga = S. Laurentius, trösk-
ningen börjar (Larsmässta).
- September 14. Ett kors och en trebent stol = Korsmässta om
hösten; höstetinget.
- " 29. En lur och en såg = S. Mikael (Mickels-
mässta).
- Oktober 14. Ett avlövat träd = S. Calixtus, vinternatten
(vinterhalvårets början; med denna dag
börja vissa runstavar enligt gammalnordisk
årsräkning).
- November 2. En rad kors = Allhelgonadagen.
- " 6. En spira = Gustaf II Adolfs dödsdag.
- " 11. En gås = S. Martin (Mårtensmässta).
- " 30. Ett X-kors = S. Andreas.

MINNEN FRÅN PÅGELBRO.

Rulle Malmström var förvaltare på Pågelbro när Axel Lönnquist kom till Pågelbro 24 okt. 1911.

På Axel Lönnquist's 60-årsdag, 1938, talade Rulle Malmström in ett tal på en skiva och tillsände honom.

Sigvards dotter, Lillemor, har renskrivit texten från skivan och vi tycker att det kanske kan bli en intressant läsning för de som var med då.

"Byggnästare Lönnquist, mina damer och herrar.

För jämnt 30 år sedan anlände jag till Pågelbro och den dagen står alltjämnt i mitt minne. Under de åren som följde fick jag lära känna den storslagna och vackra naturen och det finns ej ord för min kärlek till Edra vackra sjöar och skogsbackar. Jag längtar dit igen. Mina arbetsamma och goda medhjälpare tänker jag med tacksamhet och saknad på. Jag undrar om en sommar skulle numera räcka till att bärga sådana höskördar som jorden gav på den tiden. Till dem som äro kvar från den tiden och äro här, sänder jag en vänlig hälsning. Till rättarna Ringström och Vinberg, fiskare Richard Boström och Bror Johansson, Ernfrid Vennerström och Hagerman. Och så vill jag tacka festföremålet Axel Lönnquist för att jag fått komma hit idag och samtidigt lyckönska honom till de uppnådda 60 åren. Han har gjort en betydelsefull insats på Pågelbrolandet. Han har byggt en massa vackra hus till trevnad för många och han har förvärvat en stor vänkrets som nu med honom glädjas i hans trevna hem. Jag ber att tillsammans med hans vänner få önska honom och hans familj hälsa och krafter så att han ännu i många år måtte få se sitt arbete krönas med framgång och vara till nytta för sitt samhälle.

Jag ber härmed alla förena sig med mig i ett fyrfaldigt leve för byggnästare Lönnquist. "

Leve han.....

SMÅPLOCK FRÅN 1920-TALST.

De som var anställda vid Fågelbro, under direktör Svenssons tid, fick varje jul motta julslantar.

Det var förvaltaren på gården, agronom Holmestad, som till de anställda, som arbetade full tid, det var 52 st., delade ut 25:- var. De som arbetade kortare tid fick nöja sig med 15:- kr. var

Räknar man efter blir det en bra slant som då betalades ut.

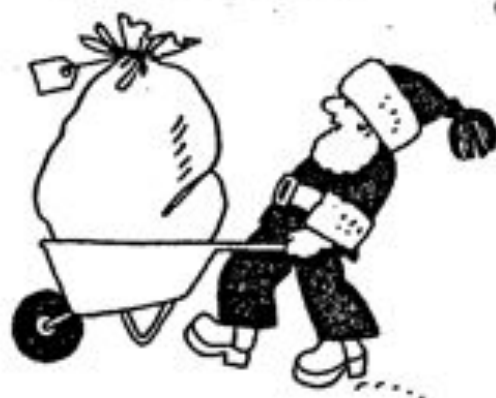
Det roade mig att se vad man kunde få för 25:- kr på den tiden, så jag slog upp min "Vad kostade det?" för att kolla.

En manlig arbetare hade 1925 5:23/dag och en kvinnlig arbetare hade 3:51/dag i lön.

Man kunde köpa en sportkostym för 65:- kr eller en pyjamas på rea för 10:-. En flaska billig cherry fick man betala 3:50 för. Ett får kostade 28:61. Önskade man en kristallradio med 2 hörlurar fick man betala 30:- kr.

I den här boken ser man också hur depressionen drabbar lantbruksprodukterna. Som exempel kan nämnas att 1925 betalades 3:88 för ett kg. smör, medan det år 1930 hade gått ner till 2:99.

G.G.

LITE HISTORIA OM TIDERÄKNING

Grunden till den Europeiska tideräkningen lades år 46 f. Kr., när kejsar Julius Caesar införde en kalender som efter honom fått namnet den julianska kalendern. Enligt denna skulle ett år bestå av 365 dagar och delas i 12 månader. Skottår skulle infalla vart fjärde år. Detta medförde emellertid att skottåren blev för många, så att kalendern "försenades". Påven Gregorius XIII föreskrev därför år 1582 att förseningen skulle tas bort genom att man helt enkelt hoppade över den överskjutande tiden, som då uppgick till 10 dagar. Vad som skulle ha blivit den 5 oktober 1582 fick istället bli den 15 oktober. Skottåren skulle också hädanefter räknas på annat sätt för att hejda förskjutningen.

Denna s.k. "nya stil" upptogs genast i alla romersk-katolska länder, men övriga Europa införde den i långsammare takt. Först år 1753 övergick Sverige till den gregorianska kalendern. Innan dess hade man inom landet försökt korrigera tideräkningen med olika metoder. År 1700 uteslöt man sålunda den skottdag, som enligt den gamla kalendern borde ha satts in. Därefter planerade man att helt utesluta skottdagarna ända tills den svenska kalendern överensstämde med den gregorianska, vilket skulle inträffa 1740. Dessa planer stannade dock på papperet. Sveriges tideräkning låg alltså nu en dag före den julianska och nio dagar efter den gregorianska kalendern. 1712 beslöt man att återinföra gamla stilen, varför januari detta år fick 30 dagar. År 1739 införde man så en "förbättrad juliansk kalender", grundad på astronomiska metoder. År 1753 övergick man slutligen till gregoriansk

tideräkning, vilket praktiskt skedde genom att februari det året endast fick 17 dagar.

Britt-Marie

Ur almanacka för släktforskare 1620-1820.
Utgiven av Stads- och länsbiblioteket i
Falun 1983.

= = = = =

" DÅ MOR BÖRJAR RÄKNA EFTER I SIN
ALMANACKA "

Av Karl Lärka

- Hur är det mor, du brukar räkna tiden, så där som jag hör ni gamla räknar, då jag inte hör att ni räknar efter månader å daton, som det är vanligt nu, utan ni räknar ju bara dagar och veckor bakom eller framom helger och mässor?

- Täj, mässor, som ungt folk nu för tiden inte brukar ha reda på -- kära järtandes! Mikaelsmässan, som är först i oktober, och sedan är det 13 veckor mellan Mikaelsmässan och julen. Å sedan 13 veckor mellan jul och vårfrudagen. Ja, å sedan är det tretton mellan vårfrudagen och midsommar igen -- ja å från midsommar och till Mikaelsmässan är det tretton sen å.

Ser du inte att det är delat i tretton !
Å sen är det väl allhelgonamässan, fem veckor

efter Mikaelsmässan, det skall väl vara åtta mellan allhelgonamässan och jul då, vet ja, om det skall bli tretton. "Allhelgonamässan den första, och Andersmässan den sista" - i november - det är ju språket så! Och från Andersmässan är det tre veckor till jul, och Annmässan hon är två veckor före jul hon. Å mellan jul och vårfrudagen är ju kyndelsmässan, sex veckor efter jul. Och fastan, hon börjar sju veckor före påsk, och räcker till påsk. Och mellan vårfrudagen och midsommar, där har du ju pingst, - om våren,-- och sju veckor är det mellan påsk och pingst, hur dom än kommer, -- kommer påsk snart, så kommer pingst snart ock, det är alldeles sju veckor däremellan jämt.

Ock sen har du Kristi himmelfärdsdag, en och en halv vecka före pingst - den är på torsdagen, och sedan blir det en ren vecka tills det blir pingst. Ja, Å sedan pingst har varit så är det hela trefaldighet, vet ja, som dom räknar, som går både över midsommar och Mikaelsmässan och allhelgonamässan Å--- kanske ända till advent.

De här mässorna, som de unga nu för tiden aldrig har då reda på något, men de har väl fått ha reda på dem förr då, alla som ha varit nå folk!

BM

Ur Dalarnas hembygdsförbunds tidskrift 1923.

LITE GAMMAL FOLKTRÖ.

Ett barn som blev fött under julnatten ansågs förr fått extra kraft och vetande på grund av att det genomstrålats av osynlig kraft, som var i rörelse just den natten.

Om man önskar förskriva sig till Hin Onde för att förvärva magiskt kunnande, skall man under julnatten gå tre varv baklänges runt kyrkan och för varje varv blåsa i kyrklåset. Då skall porten öppnas och framme vid altaret väntar Hin Onde, för att dela med sig av sitt kunnande mot att Du säljer Din själ till honom.

Om man tvättar händerna i den första snön som faller efter nyår, kommer man inte att frysa om händerna resten av vintern.

BOT MOT FÖRKYLNING.

Förkylning drabbas de flesta av någon gång, därför kan det vara bra att veta hur man botar den.

Ett sätt är att titta i skorsten tre gånger och sen spotta.

Ett annat sätt är, att när Du går och lägger Dig, ta av högerstrumpan, som inte får vidröra golvet, och vira den runt halsen. Eller Du kan pröva att smörja talg under fotsulorna.

Man behöver ju inte gå så långt som det berättas att dom gjorde i Västergötland. Där slog man en matsked färsk kogödsel i het mjölk och rörde om med talgljus och drack.

Fler hälsotips kan Du få i Carl-Herman Tillhagens bok: Folklig Låkekonst.

Guðrun

GÄRDSTOMTEN - GÄRDSRÅET

Han som råder över gården. Människorna, som bor där, är bara gäster. Själva gården råder tomten över.

Detta är litet av allt det intressanta jag fått lära, på en kurs i folklivsforskning, där jag fick komma den gamle gårdstomten mycket nära.

Denna flitiga enstöring, som alltid lever ensam på gården. Han har ingen familj, inga föräldrar, inga barn. Han har alltid varit gammal. Han har inga likheter med den moderna Jenny Nyströms-tomten. Försvinner djuren från gården, försvinner tomten. Han är stor som ett 10-årigt barn. Gråklädd, grått skägg, grå luva. Ingen lyckas urskilja ansiktet på honom. Gör någon narr av honom, kan han dela ut en orientlig örfil. Annars är han fridsam och skrämmer ingen.

Just lektionen om tomten blev mer levande än någon annan lektion, eftersom en av deltagarna visade sig ha egna upplevelser, som vi fick ta del av. Så här berättar hon:

"Hon kom som nygift till en gård i Upland. En kväll när hon stod på huvudet i "gropplåren" och öste upp åt djuren, fick hon plötsligt se en gråklädd småvuxen gubbe, som förevar upp på skullen. Hon följde efter, men kunde inte hitta honom. Hon sa därför till drängen att hon sett en gråklädd luffare men kunde inte hitta honom, så om drängen ville söka.

När hon sen stod i ett rum bredvid köket, hörde hon hur drängen kom in i köket och sa till gammelmor: "nu har unga frun mött den grå, så nu kan vi berätta det för henne".

Familjen hade alltså kommit överens att inte säga något till den unga rygifva frun för att inte skrämna henne.

Efter den här händelsen mötte hon den grå många gånger. Han spred ingen rädsla omkring sig. Även ett av hennes barn hann att se tosten innan gården blev kreaturslös och han försvann till en annan gård med djur.

Men plötsligt, 12 år senare, fick hon syn på honom igen, när han gick och stökade i den övergivna ladugården. Hon blev mycket glad och rusade in och berättade vad hon sett.

Dagen därpå fick familjen en förfrågan från en granne, om de kunde få ställa in kvigorna hos den, eftersom deras egen ladugård inte räckte till. Tosten visste tydligen om den här transporten, och ville kolla att allt var i ordning."

Det var väl en trevlig berättelse. Det här har inte så många av oss fått chansen att uppleva idag. Det var underbart att få lyssna till den här damns berättelse. Och det var ingen tvekan om, utan att alla på den gården trodde på tosten, eftersom alla mött honom.

GG.

JULHALMEN.

Till julen pryder vi våra hem
med diverse halmprydnader och kanske
någon funderar över varför vi gör det.

Många har nog hört talas om golvhalm.
En sed från tiden för mycket länge
sedan, när man hade dragiga golv
eller kanske bara nakna jordgolvet.
Man bredde ut den långa råghalmen på golvet och
fäste den efter väggarna. Detta gjordes på julafton
och den fick ligga kvar över hela julhelgen. Sen
barn den söndertraspade halmen ut och ströddes över
åkrarna för att ge god skörd. Eller gavs till
djuren för att skydda dem mot olycka. Eller man
band kors av olika utseende och fäste på husen som
skydd mot ont. Man trodde julhalmen innehöll
magisk kraft.

Sedan att ta in halm och breda ut den på golvet,
skulle påminna om Jesusbarnet som föddes på halm.
På vissa ställen sov man på julhalmen under julnatten,
därför att man trodde att avlidna anhöriga kanske
skulle komma och hälsa på. Då skulle de gästande
kunna ligga i sängarna.
Ibland, när man bredde ut halmen, saslade man ihop
en del till en kärve, som ställdes i mitten av rummet,
för att barnen skulle kunna leka runt den.

De här gamla sederna var utbredda över hela Sverige
men såg lite olika ut på olika orter. Och idag
har vi bara julprydnaderna i halm kvar som minner
om den forna sedan.

GG

GOD JUL &
GOTT NYTT ÅR

SANKTA LJUSIA
och
GOTT HJUL ÅR

... för att inte tala om att ordföranden är ordblind, som en redaktör sa, så skall jag istället tala i bilder. Omslagens bilder, Gotländska bildstensmotiv 600-tal, grytlapp 1930-tal och konfektkburk 1978. Motivetsymbolen är densamma, det cykliska kretsloppet och dynamikens cirkel, totalitetens cirkel, som Yin-Yang. Sol-jord-gröda-sjöl, vind-vatten-fisk-fångst, eller som motsatserna varmt-kallt, eld-vatten, dag och natt. I den tidiga nordiska mytologin när solvagnen, solsläden eller solbåten, drogs av par-renar, parhästar (Sleipner) eller par-oxar - hetsade till utmattning och drog solskivan in i midvinterns mörker, Då gav man offer, votivgåvor, votivskepp, (i våra dagar " julklapp ") . För att locka solguden åter och därmed nativitet och åkerlycka, eldborrade man i (silvvarnar) eldkvarnar? eller i torrstockar för att locka fram solens barn - elden, till hjula-brasa* och få snurr på härligheten. I vårt kristna arv är "Ljusus" eldsjälens och värmen inför det nya "Gotts hjul år" - och sankta "Ljusia" frambär detta budskap i decembermörkret. Efter att ha tolkat efter renar och bilder, vill jag akrobatiskt hjula av glädje (symboliskt) över 1987 och föreningens framgångar och en bra snurr på 1988 - GOTT HJUL ÅR och GOD JUL önskar Hasse Björkenfeldt er alla.

* på engelska "Yule log"

Mjuka som hårda klappar -
grytlapp eller konfektburk,
motivsymbolen kan vara
liktydig.

